

פרשת נִגְשׁ — מתנות קטנות וגדולות

לאחר שיוסף התגלה לאחיו הוא נתן להם מתנות: "לְכֶלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלִיפֹת שְׂמֹלֶת, וּלְבְנֵימִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף, וְחֲמֵשׁ חֲלִפֹת שְׂמֹלֶת" (מה כב). כל אחד מהאחים קיבל חליפה אחת, ובנימין קיבל חמש חליפות וגם שלוש מאות כסף.

על המתנות העודפות שנתן יוסף לבנימין יותר משאר האחים שאלו רבותינו במסכת מגילה (טז:): הרי יוסף חווה על בשרו את הנזק שגרמה המתנה העודפת, כתונת הפסים, שקיבל מאביו יתר על אחיו. האחים קינאו בו, שנאו אותו, כמעט הרגו אותו, ובסופו של דבר מכרו אותו לעבד. אם כן, מדוע יוסף חוזר על הטעות ולא לומד לקח? למה הוא נותן מתנות מיוחדות רק לבנימין?

ועונה על כך האמורא רבי בנימין בר יפת: בחמש החליפות רמז יוסף לבנימין שעתידי לצאת ממנו מרדכי, "אִישׁ יְמִינִי" (אסתר ב ה), שעתידי לצאת מלפני המלך אחשוורוש בחמישה מלבושי מלכות, ככתוב: "וּמִרְדֳּכָי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת: 1. תְּכֵלֶת 2. נָחוּר, 3. וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוּלָּה, 4. וְתַכְרִיף בּוּץ 5. וְאַרְגָּמָן" (ח טו).

על תירוץ זה שאל הגאון רבי אליהו מווילנא: מה בכך שיוסף רצה לרמוז לבנימין על מרדכי היהודי? הרי בסופו של דבר נתינה זאת מעוררת על בנימין את קנאת האחים!

ותשובתו: חמש החליפות שקיבל בנימין היו זולות ופשוטות יותר מחליפות האחים, כך שהערך של חמש החליפות של בנימין היה שווה ערך לחליפה אחת שקיבל כל אחד מהאחים, ולכן הם לא קינאו; והסיבה שהעניק לבנימין חמש חליפות זולות היא לרמוז לו על מרדכי היהודי.

ראייה לדברי הגר"א הביא ר' ברוך הלוי אפשטיין, בעל ה"תורה תמימה": החליפות שניתנו לאחים כתובות בכתיב מלא "חֲלִיפֹת", ואילו החליפות שניתנו לבנימין כתובות בכתיב חסר "חֲלֵפֹת", בלי האות ו' – ללמדנו שהחליפות שניתנו לבנימין היו חסרות וזולות, ולכן לא גרמו לקנאה, כדברי הגר"א.

אבל עדיין יש לשאול: הרי יוסף נתן לבנימין גם שלוש מאות כסף, והרי זה יכול לעורר את קנאת האחים שלא קיבלו!

תשובה על כך ענה הרב אברהם ריבלין בספר "עיוני פרשה": יוסף נתן לבנימין כוונה דברים מיוחדים כדי לבדוק מה תהיה תגובת האחים: אם הם יקנאו סימן שהחזרטה שלהם על המכירה לא מושלמת; אבל אם הם יבליגו, סימן שהחזרה בתשובה שלהם מושלמת, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב הלכה א): "איזו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשות, ופרש ולא עשה מפני

התשובה... זהו בעל תשובה גמורה". כיוון שהאחים עמדו בניסיון ולא קינאו, נפתח הפתח לאיחוי ולאחדות מחודשת במשפחת יעקב.

ומדוע עכשיו הזמן לרמוז לבנימין שעתיד לצאת ממנו מרדכי שיצא בלבוש מלכות ויהיה (כמו יוסף) משנה למלך?

אומר יוסף לבנימין: עכשיו שהתאחדנו מחדש, והפירוד שהיה בין האחים תוקן, אפשר לצאת לדרך להוריד את יעקב למצרים; עם ישראל המאוחד מוכן לצאת למסע הארוך של הגלות. בכוח האחדות שעתיד מרדכי לכנוס את כל היהודים, נעמוד ליהודים רנח ונהצלה, והוא ילבש בגדי מלכות, וכלשון הפיוט: "שׁוֹשְׁנֵי יַעֲקֹב צִהְלָה וְשִׁמְחָה, בְּרֵאוֹתָם יִסַּד תְּכַלֵּת מְרַדְכִּי" (על פי הרב ברוך רוזנבלום).

ביאור אחר למדרש זה כותב האדמו"ר מסוכצ'וב, רבי שמואל בורנשטיין, בספרו "שם משואל", שבנתינת הבגדים לאחיו רומז להם יוסף שמעכשיו מתחילה גלות מצרים והרע הולך להתגבר בעולם, ולכן צריכים לאמץ את מידת ההסתרה והצניעות המאפיינת את בני רחל. נתינת חמש חליפות שמלות לבנימין רומזת לכך שמזרעו של בנימין עתידים לצאת מרדכי ואסתר, שיצליחו להתמודד עם המן העמלקי מזרעו של עשו שכלפי חוץ נראה שהוא טהור ורשעתו היא בהסתר. ומה שיסייע למרדכי הוא חמשת לבושי המלכות שיסתירו את כוחו הפנימי, הנסתר והעליון. לפי זה, ברור מדוע לא חשש יוסף לקנאת האחים, כי גדולת מרדכי ואסתר איננה לעצמם בלבד אלא להצלתם ולגאולתם של ישראל.

נסיים בביאור שכתב רבי עזריה פיג'ו, מחכמי איטליה, בספרו "בינה לעיתים" (דרוש סב). לדעתו, לא היה חשש לקנאת האחים, מפני שבנימין כלל לא קיבל בפעל מתנות עודפות! הוא מדייק בלשון הכתוב שבניגוד לנתינות הקודמות (שהתרחשו בפעל) הכתובות בלשון: "וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת... וַיִּתֵּן לָהֶם צֹדָה לְדָרְדֹר" (מה כא) – נתינת החליפות כתובה בסגנון שונה: "לְכֻלָּם נָתַן... וּלְבְנֵימִן נָתַן..." (מה כב). זהו מה שבא רבי בנימין בר יפת ללמד: הנתינה בפעל הייתה שווה לבנימין כמו לכולם: "לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת", אבל "וּלְבְנֵימִן נָתַן" נתינה ממין אחר לגמרי, נתינה רמזית וסמלית: הוא מסר לו הודעת העתיד לקרות לאחד מצאצאיו על ידי חמישה לבושי מלכות.